

УДК 347.1

А. Герц,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка

ЦІНА ЯК ІСТОТНА УМОВА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПЛАТНИХ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

У сучасних складних умовах розвитку і становлення української державності договір про надання медичних послуг не має широкого застосування, однак із переходом до європейських стандартів у галузі медицини такий договір матиме важливе значення.

Договір про надання медичних послуг сприяє покращенню якості медичного обслуговування, підвищенню ефективності охорони здоров'я, можливості вибору пацієнтом медичного закладу тощо.

Договір про надання медичних послуг є найпоширенішою підставою виникнення цивільно-правових відносин із оплатного надання цих послуг. На договір про надання медичних послуг поширюються загальні положення цивільного права про правочин і договір. Тому договір про надання медичних послуг варто розглядати як домовленість сторін цього договору, зокрема пацієнта й медичної установи, у формі погодженої з медичною установою згоди пацієнта на надання медичної допомоги згідно з загальноцивільними умовами дійсності набуття чинності договором.

Метою статті є ґрунтовне дослідження ціни як істотної умови договору про надання медичних послуг.

Стаття ґрунтується на аналізі чинного вітчизняного законодавства, положень перспективного законодавства, а також останніх політичних та економічних перетворень у нашій державі.

Питаннями договірних правовідносин у сфері надання медичних послуг займалися у своїх наукових дослідженнях А. Савицька, О. Тихомиров, К. Флейшиц, О. Смотров, Р. Майда-ник, С. Антонова та інші.

Відповідно до ч. 1 ст. 638 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів цього виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди [5].

Варто погодитися з думкою Ю. Заїки відносно того, що істотні умови договору відображають природу договору, відсутність будь-якої з них не дає змоги сторонам виконати їхні обов'язки, які покладаються на них за договором [2].

Закріпивши поняття «істотні умови», законодавець, проте, не розкриває змісту загальних і випадкових умов договору, а тому їхнє визначення дається лише в науковій літературі. Так, на думку О. Йоффе, звичайними є умови, наявність або відсутність яких на факт укладення договору не має жодного впливу. Крім цього, немає практичної необхідності включати в договір звичайні умови, оскільки контрагенти, погодившись укласти договір, так виражають згоду діяти згідно з тими умовами, які за законом поширюються на договірні відносини відповідного виду договору або на всі договори загалом. Якщо звичайні умови передбачаються законом і набирають чинності лише за самим фактом укладення договору, то випадкові умови можуть виникнути й набути юридичної сили тільки в тому випадку, якщо вони будуть включені в самий договір [1, с. 165].

Ціна є істотною умовою будь-якого оплатного договору, у тому числі й договору про надання платних медичних послуг.

За загальним правилом, розрахунки сторін при виконанні договору про надання платних медичних послуг відбуваються за цінами, установленими за домовленістю сторін. Але якщо в договорі ціна не встановлена й не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи зі звичайних цін, що склалися на аналогічні послуги на момент укладення договору. Однак навіть за наявності такого положення, на нашу думку, умова про ціну продовжує залишатися істотною умовою оплатного договору.

Ураховуючи принцип свободи договору, особа може погодитися на ціну, установлену послугодавцем, й укласти договір або ж, навпаки, відмовитися від його укладення. На практиці дуже часто буває так, що після погодження всіх істотних умов, у тому числі ціни на надання медичної послуги в повному обсязі відповідно до потреб пацієнта, останній відмовляється здійснити погоджену оплату послуги. Наприклад, Київським районним судом м. Одеси була розглянута цивільна справа за позовом кардіологічної клініки до гр. В та гр. А про стягнення заборгованості за надані медичні послуги. Судом встановлено, що після проведення медичного огляду гр. А в присутності її дочки гр. В було запропоновано лікування шляхом коронарографії та балонної коронарної ангіопластики з установленням одного стенту. Відповідачі погодилися із запропонованим медичним втручанням, гр. В підписала інформовану згоду та згоду на медичне втручання щодо своєї матері. Відповідне лікування позивачем було здійснено в повному обсязі. Загальна вартість наданих медичних послуг становила 38 175 грн, проте відповідачі сплатили лише 7 475 грн вартості послуги, відмовившись сплачувати іншу частину боргу через тяжке матеріальне становище [4]. Для уникнення подібних випадків і захисту інтересів медичного закладу (лікаря) після погодження ціни послуги між сторонами важливо зазначити про це в письмово оформленій інформованій згоді пацієнта.

Як впливає з назви, цей договір є оплатним, тому що передбачає наявність у зобов'язанні зустрічного майнового надання, причому, згідно із загальним правилом, еквівалентного. Для суб'єкта надання медичних послуг оплатність здійснюється в одержанні винагороди (оплати) за медичні послуги. Для фізичної особи вона вбачається у виникненні в неї права вимоги до суб'єкта надання медичних послуг на здійснення стосовно неї дій медичного характеру.

Договір про надання платних медичних послуг варто зарахувати до публічних договорів, адже публічним є договір, у якому одна сторона – підприємець, узяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться, зокрема медичне обслуговування. Причому умови такого договору, у тому числі умови про ціну, установлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надано відповідні пільги.

Іншими словами, у договорі про надання платних медичних послуг виключена можливість зміни суб'єктом надання медичних послуг ціни стосовно конкретного громадянина. Ціна встановлюється послугодавцем для всіх послугоотримувачів певного виду медичних дій в односторонньому порядку на основі кон'юнктури ринку медичних послуг, і фізична особа може лише погодитися з такою ціною.

Фізична особа може погодитися з ціною, установлену конкретним суб'єктом надання медичних послуг, і, відповідно, зробити волевиявлення до укладення договору або ж звернутися до іншого послугодавця.

Треба зазначити, що нерідко під час укладення договору про надання платних медичних послуг, предметом якого є різні складні дії медичного характеру (зокрема обстеження й лікування важкої хвороби), визначення умови про ціну може становити для сторін відомі труднощі. Це зумовлюється переважно тим, що в процесі на-

дання певних медичних послуг зміст і обсяг дій медичного характеру можуть змінюватися залежно від певних обставин (стану пацієнта, розвитку хвороби тощо), наявність яких не в кожному випадку можна передбачити під час визначення умови про ціну, а з іншого боку, імовірні обставини, що будуть урахуватися при визначенні цієї умови, не в кожному випадку можуть настати.

Оплата медичних послуг, як нематеріальних (які не мають речового результату), так і матеріальних (комплексних) послуг, пов'язується з певним кошторисом, яким, по суті, є план лікування. Замовник зобов'язаний сплатити надану виконавцем у повному обсязі послугу після її закінчення, якщо інше не встановлено законом, іншими правовими актами або договором. Медична послуга має вартісне вираження, що відрізняє її від медичної допомоги.

Оскільки вартісне вираження медичної послуги мають дії, що її становлять, ціна послуги є твердою величиною. Необхідність перевищити цю величину може виникнути, якщо за домовленістю сторін передбачено надання додаткової послуги із самостійною ціною чи іншої послуги з вищою ціною. І в тому, і в іншому разі це окрема плата за інші послуги, а не збільшена плата за ту саму послугу. Виконавці платних медичних послуг не можуть ігнорувати положення цивільного законодавства України щодо публічності правовідносин із надання медичних послуг. Тому встановлення різних цін на однакові медичні послуги для різних груп споживачів буде несправедливим і може бути розцінено як грубе порушення вимог чинного законодавства.

Щодо порядку розрахунків за надану послугу, то він визначається договором між замовником і виконавцем. Однак медичні заклади не повинні ігнорувати положення Закону України «Про захист прав споживачів» щодо підвищення ціни, плати за послуги. Однак можлива й інша ситуація, коли пору-

шуються інтереси медичного закладу. На практиці пацієнти нерідко відмовляються від замовлених і практично виконаних медичних послуг (робіт). Наприклад, у стоматології пацієнти інколи вимагають безоплатного перероблення якісних ортопедичних конструкцій, зауважуючи, що вони їм «уже не підходять». У такому разі лише письмовий договір допоможе виконавцеві отримати не тільки повне відшкодування своїх витрат, а й стягнути (залишити) плату за виконані послуги. До того ж ст. 10 Закону України «Про захист прав споживачів» передбачає, що споживач має право відмовитися від договору про виконання робіт (надання послуг) і вимагати відшкодування збитків, якщо виконавець своєчасно не розпочав виконання зобов'язань за договором або виконує роботу так повільно, що закінчити її у визначений строк стає неможливим [3].

Якщо значну частину обсягу послуги чи робіт (понад сімдесят відсотків загального обсягу) уже було виконано, споживач має право розірвати договір лише стосовно частини послуги або робіт, що залишилися.

Варто зазначити, що в процесі надання медичної послуги ніколи не можна передбачити динаміку розвитку стану здоров'я пацієнта, а тому може виникнути необхідність у наданні раніше не передбачених додаткових послуг, що, відповідно, позначатиметься на початковій ціні медичної послуги. Але, оскільки пацієнту надається можливість брати активну участь у процесі лікування, зокрема у виборі способів і методів лікування, він у будь-який час може відмовитися від додаткових послуг і сплатити початкову вартість послуги, визначеної в договорі. Сторони в договорі також додатково можуть погодити порядок, строки й форму здійснення розрахунків.

Ключові слова: договір про надання медичних послуг, медична послуга, послугодавець, послугоотримувач, ціна як істотна умова договору.

Стаття присвячена вивченню договору про надання медичних послуг, який є найпоширенішою підставою виникнення цивільно-правових відносин із платного надання цих послуг. На договір про надання медичних послуг поширюються загальні положення цивільного права про правочин і договір. У сучасних складних умовах розвитку і становлення української державності договір про надання медичних послуг не має широкого застосування, однак із переходом до європейських стандартів у галузі медицини такий договір матиме важливе значення.

Статья посвящена изучению договора о предоставлении медицинских услуг, который является самым распространенным основанием возникновения гражданско-правовых отношений с платного оказания данных услуг. На договор о предоставлении медицинских услуг распространяются общие положения гражданского права о сделке и договоре. В современных сложных условиях развития и становления украинской государственности договор о предоставлении медицинских услуг не имеет широкого применения, однако с переходом к европейским стандартам в области медицины такой договор в дальнейшем будет иметь большое значение.

The article is devoted to the study contract to provide medical services, which is the most common basis of the civil relations of the balance of payments provision of these services. On the contract for provision of health services subject to the general provisions of the civil law and the transaction agreement. In today's complex environment development and formation of Ukrainian statehood agreement on the provision of health services is not widely used, but the transition to European standards in the field of medicine such agreement will come into importance.

Література

1. Брагинский М.И. Договорное право. Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – 3-е изд., стереотип. – М. : Статут, 2005. – Кн. 1. – 2005. – С. 463.
2. Заїка Ю.О Українське цивільне право : [навчальний посібник] / Ю.О. Заїка. – К. : Правова єдність, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1398062744927/pravo/zagalni_polozhennya_pro_dogovori.
3. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 30. – Ст. 379.
4. Справа № 1512/13145/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № № 40–44. – Ст. 356.

